

conventa, tum aliis in Capitibus, tum vel maximè in hoc tranquilliorè induisse faciem visum est Ecclesiasticum Tribunal.

ARTICULUS IV.

(**) DE CLERICORUM AB JUDICIIS SÆCULARIBUS IMMUNITATE JURE HISPANO. (*)

(**) XXIII. Ad Hispaniam quod spectat Episcopi, qui sub Evangelicis regulis, de profanis laicorum caussis uti arbitratore dijudicabant, potiori jure de Clericorum etiam dijudicasse credendum est. Et sanè nihil aliud ex Syn. Illiberit. *Can. LIII.* Tolet. I. *Can. XIX.* Tarracon. *Can. V.* Ilerd. *Can. XI.* colligitur, quam quod Ecclesiasticarum personarum dissidia, et delicta Episcoporum judicio examinata fuerint, et terminata. Neque in florentissimis Gotthorum sæculis VI. et VII. quibus nedum Catholici, sed et addictissimi quoque sese Ecclesiæ professi sunt Reges, imminuta est hujusmodi potestas. Coram ipsis Supremis Regni Moderatoribus constituti sunt tot illi Canones, quibus Clericorum caussæ ad Episcoporum Concilium adduci decernuntur: scilicet *Can. XIII.* Synod. Tolet. III. *Can. XXXIII.* alias *XXXII.* Tolet. IV. post *Cap. X.* Bracar. II. *Can. I.* Tolet. XVII. Quin et in Syn. Hispal. II. *Can. IX.* sancitur, ut Ecclesiæ Œconomus ex Ecclesiastico ordine eligatur, hac adducta ratione, ne laicus in Ecclesia judicaret. Quocirca Fulgentium Astigitanum inter, et Honorium Cordubensem suscitata lis in Synod. Hispal. II. discussa, et finita est *Can. II.* Potamius Bracar. ob lapsum carnis depositionis pœna dignus habitus est in Syn. Tolet. X. et in eadem Martinus Bracar. et Recimiri Dumiensis testamenta perscrutata sunt. Postremo exsecranda Sisberti Toletani conjuratio discussa est in Synod. Toletana XVI. et in eum perpetuæ depositionis pœna contorta est. Eadem quoque Clericorum immunitas viguisse videtur in Hispania restorationis epocha; uti evincitur ex Syn. Legion. an. 1012. *Can. VI.* et Compost. an. 1114. *Cap. XIII.* Nunquam tamen Clericis, si forte à Judicibus Ecclesiasticis prægravati forent, supremum Regis patrocinium denegabatur: Syn. Tolet. XIII. *Can. XII.* (*)

(**) XXIV. Nemo unus tamen sibi indè persuasum habeat, Clericos ita Episcopali judicio addictos esse, ut nunquam eis coram iudice laico stare licuisset. Porro quum tam multi sint Canones, qui eos Episcopo dijudicandos subijciant, nulla verò sanctio seculare judicium ab ipsis omninò effugiendum esse constituit, si vel à laico ad Regium Tribunal compelleretur, vel ad se venire ab ipso iudice compulsus esset Clericus, præsertim ubi de causis merè profanis ageretur, in quibus Clerici ex Principum Gotthorum Legibus judicandi erant: *Leg. II. Tit. I. Lib. II. For. Judic.* (*)

(**) XXV. Profecto nulla habemus vetusta hujus doctrinæ exempla; verùm lis inter Abbatem Monasterii Cardinensis, et quosdam Burgis convicinos populos, de aquarum usu pro molendinis suscitata à tribus sæcularibus iudicibus examinata est, et Gotthis legibus terminata an. 932. Castellæ Optimates sententiam juxta Gotthorum quoque leges tulerunt in caussa, quæ de jure Pascuorum inter Abbatem etiam Cardinensem, et Viros nobiles Vallis de Orbaneja exarserat an. 1073. Inter ejusdem etiam Monasterii Abbatem, et Oppida Penna-fidelem, et Castrillum lis mota est de bonis à Comite Castellæ Ecclesiæ donatis, quam Comes Gomezus ex Regio mandato terminavit an. 1175. Videsis Cl. Vir. D. Cantos Benitez in *Præf. ad Scrut. Monet. a §. XLVI.* (*)

(**) XXVI. Atque id eo nobis verosimilius adparet, quod Ferdinandus, et Constantia simul et Infans Leonor constituerunt, ut duo instituerentur Judices Ecclesiasticis caussis judicandis: Sandoval in vita Alphonsi Imper. *Cap. LXV.* Verùm sæculo XIII. sicut penitus immutata est iudiciorum forma, ita Clerici à laico Tribunali segregati sunt, exceptis caussis feudalibus, aliisque de quibus *Tit. V. (*) (1)*

CAPUT TERTIUM.

DE JUDICIIS ECCLESIASTICIS.

I. Judicium vulgò definitur: *Legitima, sive ordinata rei inter Actorem, et Reum controversæ coram Iudice competente disceptatio.* Hæc profecto definitio characteres omnes cuilibet Iudicio tam Ecclesiastico, quam Laico omninò *essentiales* complectitur. At iudicium Ecclesiasticum si in pluribus, in hoc maximè à sæculari differt, quod hoc una pollet potestate, judicandi scilicet tantum de externis: illud verò duplex internum, et externum est, uti supra innuimus.

II. Iudicii plures sunt divisiones: præcipuæ sunt, I. aliud *Ordinarium*, aliud *Extraordinarium.* Ordinarium dicitur illud, quod ab ordinario Iudice exercetur: nimirum, à Iudice, qui non speciali aliqua delegatione, sed jure suo, sive jure dignitatis, vel magistratus, quo fungitur, Ecclesiasticam administrat jurisdictionem. Extraordinarium verò est Iudicium illud, quod exercet Iudex sic dictus extraordinarius ex eo, quod nullam propriam habeat jurisdictionem, sed solum ad aliquod tempus, et ad certas quasdam caussas dijudicandas ab Ordinario delegatam; ex quo dicitur etiam *Delegatus.* (2)

III. Aliam præterea notionem in se continet Iudicium Ordinarium; nimirum quum ita dicitur ab ordine, quo in caussa discutienda, proceditur: qua notione accepta rursus distinguitur in *Ordinarium*, sive sollemne, et *Summarium*: atque illud est, in quo omnia, ac singula, quæ in iudiciis servanda leges præcipiunt, ex legum ipsarum præscripto distincte peraguntur. Hoc verò Summarium, ita dictum, quia summè, sive in summa omnes quasi iudicii partes comprehendit: *Leg. XV. §. 4. Dig. de Re Judic.* At verò jure Canonico Summarium Iudicium illud nuncupari solet, ubi sine ullo strepitu forensi de plano, h. e. sine iudicario ordine caussa agitur. Non omittuntur verò citatio et necessariæ probationes, quæ juris sunt naturalis: *Clem. II. de Verbor. Signif.*

IV. Iudicia sunt quoque vel *Publica*, vel *Privata*; adhæc alia *Criminalia*, alia *Civilia*: tum hæc vel sunt *Petitoria*, vel *Possessoria*: at de his, aliisque Iudiciorum generibus opportunius in Instit. Civilibus.

CAPUT QUARTUM.

DE VETERI, AC NOVA ECCLESIASTICORUM JUDICIORUM FORMA.

I. Quas hactenus explicavimus Iudiciorum species jus Ecclesiasticum antiquum non agnovit, sed eas jus novum Decretalium innoxit: jure enim veteri, qui-

(1) Immunitas ecclesiastica et ideo forus ecclesiasticorum, regulæque canonici ex jure constitutionale stant in Mexic. Repub., ut videri est apud vigentem generalem Constitutionem et Acta Reformationum in art. 154.

(2) Iudicia civilia vel sæcularia per iudices delegatas prohibita sunt juxta Constitutionis art. 148.

nimmò et mediò, Ecclesiastica, omnia negotia sine strepitu forensi expediebantur. Quamobrem operæ pretium me facturum puto, si pauca hic de veteri Ecclesiastica disciplina in re judiciaria pertractanda expendam; ut dein ab antiqua ad novam facilius, utiliusque progrediamur.

II. Ecclesiasticæ Potestatis depositum penes Episcopos est, quos Spiritus S. ad Ecclesiam Dei regendam constituit, et maximè penes R. Pontificem, cui præceteris datæ sunt claves. Usus Potestatis hujusce charitate, et humilitate condiendum esse demonstrat S. Petrus *Ep. I. cap. 5.* et veterrima illa Ecclesiæ praxis, qua jam indè à primis Ecclesiæ incunabulis judicia omnia Ecclesiastica ab Episcopo una cum suo Clero exercebantur: Auctor Const. *Lib. II. cap. 47.* Conc. Carthag. *IV. Can. XXIII.* Confer huc, quæ supra diximus *Lib. I. Tit. IV. de Conciliis.*

III. Jam verò antiqua in judiciis Ecclesiasticis peragendis disciplina hæc fuit. Episcopus medius inter Presbyteros consedit, veluti magistratus inter adsores: stabant Diaconi tanquam adparitores, et ministri justitiæ. Ii, inter quos lis intercedebat, vel qui de aliquo crimine accusati fuerant, coram aderant suas causas acturi. Judicium erat summarium procul ambagibus forensibus. Porrò Episcopi partes erant non modo quod justum, rectumque ipsi videretur, decernere, verum et partibus persuadere similitatem, et iram abstergere, avaritiamque, et nimiam ad terrena bona propensionem corrigere. Qua de re Episcopus jubebatur suum tribunal, sive *audientiam* diebus lunæ habere, ut partibus integra superesset hebdomada, qua conciliari possent, omnemque, si quem contraxissent, livorem deponere: et sic die dominica juxta Apostoli monitum I. ad Timoth. II. v. 8. *puras manus sine ira, et disceptatione* levarent. Auctor Constit. *ibidem.*

IV. Hæc judicia exercendi methodus obtinuit in Ecclesia ad medium usque sæculum XII. uti ex Gratiano *Caus. 15. Q. VII.* colligere datur. Si quæ graviora incidissent negotia, quibus definiendis civile presbyterium, sive Urbis Episcopalis Presbyteri satis non esse viderentur, Synodus Diæcesana ad quam omnes totius diæceseos Presbyteri, vel etiam Provincialis, ad quam omnes totius Provinciae Episcopi conveniebant, indicebatur. Confer huc, quæ diximus *Lib. I. Tit. IV. de Conciliis.*

(**) V. Judiciorum forma, quæ in Hispana quondam Ecclesia viguit, à tricis quoque, ac recentis ævi circumlocutionibus immunis erat. Diaconus causam proponebat examinandam: Syn. Tolet. *IV. Can. IV.* cui si locus daretur discutiendæ, ingressi adstabant Petitor, et Reus, simul duo, aut tres, qui necessario ad judicium testes requirebantur ex Syn. Brac. *II. Can. VIII.* Proposita causa, ac concessa Petitori intentionem verbis vel productis tabulis probandi, ac Reo respondendi facultate, Canonum, et Legum Codices in medio proferebantur, ex quibus, quæ de re tunc disceptata constituta essent, legebantur: Syn. Hispal. *II. Can. II.* Non diu de partium jure secundum propositos Canones, aut Leges agebatur: Syn. Tolet. *XIII. Can. II.* ac demum ex omnium vel potioris partis consensuum suffragiis, ni aperte ex Canonibus, et Legibus prælectis justitia patefieret, sententia ferebatur: Syn. Hispal. *II. Can. II.* Prolata sententia, et Diaconi manu exarata, parti cui adsertum jus fuerat, tradebatur. Si quæ tamen in bonis, vel personis peragenda esset coactio, non Episcopi, non Presbyteri opera, non alicujus Ecclesiasticæ personæ manu, sed *Regii executoris instantia* perficienda erat: Syn. Tolet. *IV. Can. III.* Neque judicia hæc sine coacto ab Episcopo Presbyterorum collegio agebantur, de quo innumera exstant in nostris Conciliis argumenta ab Illiberit. *Can. LIII.* ab Tolet. *XVII. Can. III.* et Compostel. an. 1114. *Cap.*

XIV. Adde S. Isidor. *Lib. XVIII. Origin. Cap. 15.* Si quis se ab Episcopi sententia gravatum existimaret, ad Metropolitanæ, ab hoc ad alterius Metropolitanæ Concilium provocatio licebat; ac tandem ad Supremum Regis Tribunal: Syn. Tolet. *XIII. Can. XII. (*)*

(**) VI. Nullus tunc erat judiciis habendis statutus dies, sed omnibus hebdomadæ diebus, Dominicis exceptis, Ecclesiastica prostabant tribunalia: Syn. Tarracon. *Can. IV.* Hæc simplex, ac stricta judicandi methodus, quæ sæculo XIII. mutata fuit, in multiplices, ut ita dicamus, sollemnitates pedetentim evasit, ut ex his qui sequuntur Titulis à VII. præsertim deprehendes. (*)

VII. Porrò sæculo XII. exeunte, et XIII. ineunte Ecclesiastica judicandi forma sensim, et sine sensu in eam immutata est, quæ modo obtinet ex jure novo, et novissimo. Hanc mutationem duabus ex causis repetit Petrus de Marca *Conc. Sac. et Imp. Lib. III. cap. 6.* Prima est, quod potestas, quam in plerisque causis judicandis Synodi provinciales obtinebant, ab Pseudo-Isidorianis Decretalibus ad unum R. Pontificem fuerit revocata: indè enim factum est, ut in Ecclesia novus Judiciorum ordo institueretur ad caussarum cognitiones in provinciis per Rescripta dirigendas. Unde tot, ac tantæ emanarunt Constitutiones *de Rescriptis, de Judicibus delegatis, de Officio Judicis Ordinarii, de Dilationibus, de Exceptionibus &c.* Hæc omnia olim, uti modo observavimus, non adeo exacte, et sollemniter exercebantur, uti recentiores Rom. Pontificum Decretales præscribunt.

VIII. Altera mutationis causa, quam adfert Petrus de Marca est, quod tum aliis ex rationibus, tum vel maximè ex iisdem ubique receptis, corruptis Isidorianis mercibus nova pluribus in capitibus Ecclesiasticæ politiæ facies oborta est. Huc faciunt beneficiorum ab Ordinationibus separatio, aliqua impedimenta matrimonii ad publicam tuendam honestatem noviter constituta, temperatus publice poenitiæ rigor, multiplices Monachorum Congregationes late per Europam diffusæ, indultæ Monasteriis, Capitulisque Canonorum ab Episcopali jurisdictione exemptiones &c. Hinc novum quoque in Ecclesia judiciorum ordinem institui oportuit.

IX. Præterea quum Canonum Collectores Ivo, Gratianus, aliique, qui post X. sæculum Canones Ecclesiasticos collegere, in suas collectiones multa ex jure civili excerpta induxissent; atque adeo ejusdem juris civilis studium ope præsertim Clericorum (qui supra omnes, utpote qui soli tunc temporis pro litteratis haberentur, eidem sedulam operam navarent) refluisset; factum hinc est, ut jus Canonicum pluribus in Capitibus Juris Civilis rationem sequi incæperit.

X. Ergo jus novum Decretalium in Judiciis persequendis sex potissimum capita complectitur: scilicet 1. Judicis personarum. 2. Personas Actoris, et Rei. 3. Curiae Administros. 4. Processus instructionem. 5. Sententiam definitivam, ac 6. demum Jus Adpellationum. De singulis sigillatim agere æquum est. At primum de proprio, sive competenti Clericorum Foro, caussisque ad illud deducendis agendum nobis est.

CAPUT QUINTUM.

DE FORO COMPETENTI.

I. Inter quamplurimas notiones, quas *Fori* vocabulo veteres adfixerunt, præcipua quidem ea est, qua Tribunal, sive locus ille designatur, ubi adsidentibus magistratibus, judicia exerceat, cum populo agi, concionesque haberi solent: Var-